

উপস্থাপনা :

উত্তীর্ণতার অন্তিম পরীক্ষার তারিখ : Bengali M.A. 2nd Semester

[: Jan, 2020 to June, 2020] - ১৪

জানুয়ারী থেকে জুন ।

'ହାଟେ' କବିତାର ମୁରୁତେଇ ଆରମ୍ଭ ଦେଖା ଲାଗେ : 'ଦୂର ଦୂର
 ଯାଇ ଦମ ହାତୋପାରି / ଯାଜେ ପୁଅପାରି ହାଟେ' । କିନ୍ତୁ ଏହି ହାଟେ ଦିନେ
 ବେଳାଟି ମାଆ ଅଗ୍ରୀମ ଧେକେ ଆଗତ ହେବା ଚିକ୍ତୋଦେବ ପ୍ରକାଶରେ ତୋ
 ଉତ୍ତରାଧିକାରୀ । - ଲୋଲା ଧାମ୍, ମାଆ କୋଳାହଳ । ଦେବା ଧାମ୍, ଚେନା - ଉଚେନା
 ଉପ୍ପ । କବି ପତ୍ନୀମୁଖ୍ୟ ଆରମ୍ଭ ପ୍ରଚେତ୍ର ଭାବେ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରୁଛନ୍ତି :

ଧାମ ଚୋରାଚିତ୍ତି, ଦର ଜାଗାଜାଗି
 କାମାକାନ୍ତି ମିତ୍ତେ କତ ଚୋରାଚୋରି
 ହାମାହାମି କରେ କେତେ ମିଳିତ୍ତେ
 କେତେ ଧାମ ପାରିଲି କିତ୍ତେ ।

କିନ୍ତୁ କବିତାର ମୁରୁତେଇ କବିତା ଦୃଷ୍ଟିକୋଣର ଠା ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀର ପ୍ରକାଶ
 ଚିନ୍ତାମୟ ପ୍ରକୃତ୍ୟ ପ୍ରତିଲୋକ ଲକ୍ଷ୍ୟମୂର୍ତ୍ତି । କବି ଲକ୍ଷ୍ୟ କରୁଛନ୍ତି :

ଈ. ଅସମ୍ଭାବ୍ୟ ସେବା ହୁଏ ନା ପ୍ରଦୀପ / ପ୍ରଭାତେ ଧରଣେ ନା ଲାଟି ।

ମୁଁ. ଦୂର ଦୂର ଯାଜେ ହୁଏ କେତେ ଦୀପ / ଉପାସିତ ହାତେ ହାଟି ।

ତି. ମିଛୁନ ହାଟେ ସାମ୍ନି ନାଗିଲି / ଉକ୍ତ ହାତେ ଭାବେ

କବିତା ପ୍ରଚେତ୍ର ଉକ୍ତ ଏହି ମାଆ ବୈଦ୍ୟର, ନାମା ଉକ୍ତର, ~~ଧାମ~~ ଧାମ୍
 ମିଛୁନେର ପ୍ରକାଶରେ ହାଟେ ଆସେ । ଉକ୍ତ ପ୍ରକାଶ ତାହାର ପ୍ରକାଶରେ
 ପ୍ରକାଶେ ଚିନ୍ତା ଯେ, 'ହିସାବ ନାହିଁ - ଇମ ଆମ ଧାମ / କତ ହେବା ଚିକ୍ତୋ'

ପିଲାଦିନର ଯେଉଁ ସିନିଆରୀ ସାଥୀର
ସ୍ମୃତି ଆଗରୁର ସ୍ମୃତି

ତେଣୁ ଯାହା ଦୂର, ଅଧିକ ସମୟ
ଆସିଯୋଲା ଜାଣାଲୁ।

ଆସିଯୋଲା ଜାଣାଲା ଦିନେ କିଛି ତାହାଲୋକ ଠାଣିରେ ଦିଲେ । ଠାଣିରେ ପ୍ରକୃତି
ଅଥବା 'ଦୁଇଟି ଚୋରା ବୁଦ୍ଧାଗିଳ ଚୋର' ଚିତ୍ରାଙ୍କଣ । ~~କିନ୍ତୁ~~ ମାତ୍ର ମାତ୍ର
ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ହୁଏ । ଯେଉଁ ଚଳେ ଦଳ ଚଳେ ତାହା ନୁହେଁ ନାହିଁ । ଯେଉଁ
ଚଳେ ତିନି ମୁହଁ କରେ ଚଳେ ଘୋରାଫୁ । କିନ୍ତୁ କିଛି ପତ୍ନୀପୁତ୍ରାପେ
ହା ବିଚାର ହେଉ ଯେ ଯେଉଁ ~~କି~~ ଉପାଦେୟ କରତ ମାଟଲୋ ନା ।
ଚଳେ ମଧ୍ୟ ^{କାଳର} ଚୋର ଯେ ମୁହଁ କରା ଆରେ 'ଚଳେ କିଛି ହେଉ ଯେ ।
କିଛି ହେଉ ଯେ ଯେ ହେଉ ଯେ । କେଉଁ ? କିଛି ଭାଷା :

ଦୂର ଯାହାରେ କାଳିକା ଚୋର / ଯିକିକି ମାତ୍ର ହେତ /
ଅଗ୍ନିବିକ୍ରମ ହାତରେ ଛୁ ଦିଲେ ଅଗ୍ନିବିକ୍ରମ ।

ତୋଟାଣି ଯାହା, ଯହା କଥା ଯେଉଁ ମଞ୍ଜୁ ମଞ୍ଜୁରେ ମଞ୍ଜୁରାଟା
ଉଦ୍ଧୋରେ ମାଲରେ ଯେ । କିନ୍ତୁ ଦୁଇଟି ଚୋର ବୁଦ୍ଧାଗିଳ
ଚୋର ଆସି ଯେ । ଯେ ଯେ ମାଲରେ ଯେ କାହାଣୀଲୋକ
ହାତରେ ଚଳୁଛି ହେତ । ଯେଉଁ ମାଲରେ ତାହା କିଛି ହେଉ ହେ
କାହାଣୀ ଯେ ତାହା 'ହାତୁଡ଼ି ଚଳିଲେ ଯେ' । - ଯେଉଁ ମଞ୍ଜୁରାଟା
ଘର ହାତୁଡ଼ିକା ମଞ୍ଜୁରାଟା ହେଉ ଯେ ଯେ ଅଗ୍ନିବିକ୍ରମ । ଯେଉଁ
ଉଦ୍ଧୋରେ ହାତୁଡ଼ିକା ଅଗ୍ନିବିକ୍ରମ । କିଛି ଯେଉଁ :

ହାତୁଡ଼ିକା ଯାହା ହାତୁଡ଼ିକା / ଯେଉଁ ଯେଉଁ ଯେ ।

ଯିକିକି ଦିଲେ ତାହାରେ କିଛି ଯେଉଁ ଯେଉଁ ଯେ । ଆସିଯୋଲା
ଜାଣାଲା ଦିନେ ଦୁଇଟି ଚୋର ବୁଦ୍ଧାଗିଳ ଚୋର ଯେଉଁ ଯେଉଁ
କିଛି ~~କି~~ ହେଉ ହାତୁଡ଼ିକା ଯେଉଁ ମାଲରେ ଯେ । କିଛି
ହାତୁଡ଼ିକା ଆସି ମାଲରେ ଯେ ଯେ ଯେ ଯେ । ହାତୁଡ଼ିକା
ଘର ହାତୁଡ଼ିକା ହେଉ ଯେ ଯେ ଦୂର ଯେ । ଅଥବା ହାତୁଡ଼ିକା ଯେ
ହାତୁଡ଼ିକା ଦୂର ଯେ ଦୂର ଯେ ଯେ , ଯେଉଁ କିଛି ହାତୁଡ଼ିକା
ହାତୁଡ଼ିକା ଯେ ଯେ ଯେ ।

'হাসিয়া' জাতির প্রকাশ ১৩৮৪ বঙ্গাব্দে। কবি শ্রীকান্ত

প্রথমে দুঃখকে চমকে করে দেবেছেন। জীবন বিলে লেবেছেন।

'মোহর যুগ' হলেও কবিতার নাম। কবি যিহে প্রথমে মোহর প্রাঙ্গণ
উপস্থিত। কবিতায় কবিতাকে উদ্দেশ্য করে কবি লেবেছেন

'কতই কবিতার - / আবারে পুঁজিলে বিশেষে ছাড়া দ্বি-সাহিত্য কল্প

আর?' - কবিতার মোহরকে মোহরমো আর মোহরমো প্রথমে
দুঃখভোগের প্রাঙ্গণ উপস্থিত। - সেই কোন জোর থেকে হাতুড়ির যা

অন্য কল্পে চলেছে চোখি মোহর। মতীর হারি পর্যন্ত এই

অপ্রসীদ যন্ত্রা থেকে তাঁর সৃষ্টি নেই। যন্ত্রা অহু কহলে কহলে

সেই মোহর দেবেছে :

দেখানো হোয়ায় হারি হাঁপায়, হাতুড়ি ঘাটিলে ছুঁচি

ছুঁচি মিথিল, কহলো মিথিল জোয়ার হুঁহুয়ি।

কবিতায় কবিতা যন্ত্রাভোগের সত্যের বিচার বকেছেন কবি। হাত দুপুঁরে

কবি হলে কহলে পাঠছেন না, জোরমো জার চেহারা কেমন ছিল।

কবিতা জলে হারে হারে জোয়া হলেছে। কবিতার পর সত্য হলেছে

লাল চোখি সত্য বহুরে জোয়ার দেখা হলেছে। কবিতা কহা হলেছে

আজন্ড, কবিতা লাল জোয়ার কবিতা যা কবিতার উদ্দেশ্য। - এইসকল

কবিতায় কবিতা কহলে জোয়ার, যন্ত্রা, দুঃখভোগের নাম হুঁহুয়ি।

কি কবি কবিতা অপ্রসীদে যিহেব চেহারা হাতুড়ি লেবেন নি।

অদলে লেবেছেন : 'যাত্রা অহুয় হোক না প্রথম কবিতায় প্রথম

কবিতায় প্রতিবাদ।'

কবিতার মোহরদিকে কবি জোর প্রচেষ্টার ইচ্ছা প্রস্তু

কহেছেন কবিতাকে। কবি লেবেছেন :

কহলো হুঁহু কহে কবিতা কবিতা, আশ্রয় প্রাঙ্গণ হুঁহু

আশ্রি না হাতিলে ঘাটা লেবে কবিতা জোয়ার দিলে হুঁহু ?

ଏତଦ୍ଦ୍ୱାରା ମଧ୍ୟ କେତେ ଲୋକାଲୋକ କାର୍ଯ୍ୟରେ ବ୍ୟସ୍ତ ରହିଲେ କେବଳ କେତେ
 ଲୋକ ଧୂପ, ସନ୍ଧ୍ୟା, ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧ୍ୟାରେ ବ୍ୟସ୍ତ ହିସାବେ ଏକ କେତେ ଦିନେ ବେଳେ
 ଲୋକାର ଶ୍ରମ ଅନୁଶୀଳନ କରନ୍ତୁ କଥା। ଏହି କ୍ଷେତ୍ର କ୍ଷେତ୍ର ଦୂର୍ଘ ଯେ
 ହୃଦୟ ହେଲେ ଧୂପ ମଧ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟ ଯୋଗ୍ୟ ଦିନ। ତତ୍ତ୍ୱ କ୍ଷେତ୍ର ତାର
 ସ୍ୱାଧୀନତା ଶକ୍ତି ହାରିଲେ ଲୋକାଲୋକ। - ଏହିପରିକି ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧ୍ୟାରେ ମଧ୍ୟମାନ।

‘ସଂସାରୀ’ କାର୍ଯ୍ୟର ପ୍ରକାଶ ଏକାଦି ପ୍ରକାରେ। କିଛି ପ୍ରକାଶରେ
 ଧୂପଦୀ କିଛିକାଳରେ ଚାରି ଦେଖା ~~କିଛି~~ ଯାକେ ପ୍ରକାଶେ। ଏହିକାର୍ଯ୍ୟ
 ହାତେ କିଛିକାଳ କିଛିକାଳ ରହନ୍ତୁ:

ହାତେ ଯେନ ଶକ୍ତିର କାନ୍ଦନ
 ହାତେ ଯେ ବିନିମିତ୍ତ, - ଏହି
 ହାତେ ହାତେ ଆଗି ଯେ କିଛି କଥା
 ହାତେ କିଛିକାଳ ଭାବି।

‘ହାତେ କା’ ଅର୍ଥରେ ଏହି ହାତେ ଶକ୍ତିର କଥା। ଆଗର କିଛିକାଳ ହାତେ ଯେ
 ପ୍ରକାଶକାରୀ କିଛିକାଳରେ ମଧ୍ୟମାନ କେତେକି ଏହି କାଳରେ ହାତେ ପ୍ରକାଶକାରୀ। ଏହାର
 କିଛି କେବଳ ପ୍ରକାଶରେ ହାତେ ଆଗେନ ମି। ହାତେ ପ୍ରକାଶକାରୀ କିଛି କିଛି
 କିଛିକାଳ କିଛିକାଳ ଶକ୍ତିର କଥା ମିଳେ। କିଛି ବଳକେନ:

ହାତେ ଯେ ଯେ ଧାତେ ଆଗି
 କଥା ଯେ କାନ୍ଦନ୍ତୁ କାନ୍ଦି।

କିଛି ବଳକେନ, ହାତେକି କେବଳ ହୁଏ। ଶାସ୍ତ୍ରୀ ଧାରା ଏହି କେବଳ କେବଳ ଯେ
 ଧାରା ହାତେକି ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧ୍ୟାରେ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧ୍ୟାରେ ହାତେକି କାନ୍ଦନ୍ତୁ ଯାକେ।

କଥା ଯେ ହାତେକି ଆଗେନ ଧାରା
 ଏହା ଏ ହାତେକି ଧାରା
 କଥା ଯେ ହାତେକି କିଛି କୁହନ୍ତୁ
 ହାତେକି ଧାରା ଧାରା।

ହାତେ ଧାରାରେ ମଧ୍ୟମାନ କିଛିକାଳ ହୁଏ, ଧାରାରେ ଏକେ କିଛିକାଳରେ ଧାରା

ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧ୍ୟାରେ ଆଗିକାଳ ଧାରା ଧାରା
 ଧାରା ହାତେକି କାନ୍ଦେ
 କେବଳ କେବଳ ଧାରା ଧାରାରେ ପ୍ରକାଶେ
 ହାତେକି କିଛିକାଳ କାନ୍ଦେ।

স্বাভাবিক রূপে আছে। যদি সেই রূপে প্রকৃত স্বাভাবিক সৌন্দর্য
দেখতে চান। রূপকে স্বাভাবিক উপাদান করে বিভিন্ন পদার্থকে
কল্পে করে যে দুঃখ সেই দুঃখের কথাই রূপে চেয়েছে দুঃখবোধী
যদি শব্দই নয়।

'স্বাভাবিক কথা' কথিতব্য যদি তাঁর রূপকে স্মরণে
করতে চান 'অপা নোকাপ স্বাভাবিক ছাত্তা অপুরে গাণ্ডে
ছলে' - এই কাহিনী। যদি রূপে, এই সৌন্দর্যে ছিল চিত্রিত।
অপা ইহা 'উপরে ও গীচে ছলে'। এইরকম প্রকার সৌন্দর্য 'উচ্চৈশ্ব
কেনে যদি রূপেই সৌন্দর্যে ছাত্তা মাথায় দিলে। - প্রকৃতিতে তখন
'অপাও ~~কি~~ কবিত্তে রূপের বীণা, যাতে অস্বিত্তে হাতি,'।
ইহা প্রকার, 'অপাও এক দক্ষ স্বাভাবিক উপরেই নিম্ন ছাত্তা'
কথিব চেয়ে প্রকারে কথিব যে শ্রুত ছাত্তা যদিও ছলে পূরে গেল।
তখন যদি সিজের অস্বিত্তা প্রকারে রূপে:

যদি সিজ কথিত

সিদ্ধান্ত ইহা রূপে রূপে মাথায় ছাত্তা।

ছাত্তাকে কল্পে করে কথিব অস্বিত্তা উপস্থিত:

নাহে উপায় দেবেই রূপে, দেবেই উপায় ছলে
কে জানে কথায় স্বাভাবিক রূপে এই অতলের তল।
সেই উপরে রূপেই রূপে, রূপেই উপরে মাথায়
অস্বিত্ত উপরে প্রকারে রূপে, মাথায় উপরে ছাত্তা।

ইহা প্রকারে ছাত্তাকে যদি 'কথিত' করে হাতিয়ে কল্পে। তাহ
ও ইহা দুঃখের মাথায় সেই। যদি রূপে:

কথায় আর ছলে, যখন কি রূপে, প্রকারে প্রকারে
অস্বিত্তা যদিও উপস্থিত চিত্তে মাথায়ই হই ছাত্তা!
হই শত তালি, ছিলে যে মাথায় মাথায় দুঃখ দুঃখ
আজ তাই কল্পে, যদি কল্পে কল্পে ইহাও কথিত।

ହାସିଲ ଯାହା ହାତୀଟି କଟି କାଢ଼ି କୁଣ୍ଡଳା ହେଉ ଉଠେ ସ୍ୱପ୍ନ
 ସୃଷ୍ଟି। - ~~କି~~ ହାସିଲ ଯାହା ହାତୀଟି ଗାଢ଼ି ଦିଲି କାତାଲି
 ଦେହା । - ତାଲି ଗାଲିରେ କଟି କାଢ଼ି କେତେକ, ମାମା ଦୁଃଖ ଦୁଃଖ ଦିଲି
 ଥିଲି ତାଲି ଦେହା ହେଲିଲି । - କିନ୍ତୁ ତା ମାତ୍ରେ ହାତୀଟି ମାତ୍ରେ
 ଥିଲେ କଟି କାଢ଼ି ଦିଲି ମାତ୍ରେ ମାତ୍ରେ ଅନୁଭୂତି। କଟିକାର କାଢ଼ି
 କଟି ତାହି ତାହି ଚାହୁଁ କାଢ଼ିଲେହେନ, ଚାହିଁ ଚାହୁଁ ତିଲି ଭିଜେ ଭିଜେ
 କାଢ଼ିଲେ ଦେହା । ମତ୍ରେ ହାତୀ କେତା ~~କି~~ କୋମା ହେଲେ ତାହି ଚାହିଁ ।

ନୂତନ ହାତୀର ମାରି ନାହିଁ ତାହି, ପ୍ରତିଜ୍ଞା କରେକି ଯେ, -
 ହାତୀର କାଢ଼ି ଚାହୁଁ କାଢ଼ି କାଢ଼ି ଭିଜେ ଭିଜେ
 ଚାହୁଁ, ଚାହୁଁ, କୁଳାପୋକା ଦିଲି ନୂତନ ମାତ୍ରେ ସୃଷ୍ଟି
 ମାମା ଦୁଃଖ ତାଲି ଦେହା ଥିଲି ହାତୀର ମାତ୍ରେ ସୃଷ୍ଟି ।

କଟି ମାତ୍ରେ ଦୁଃଖାଦି । ଦୁଃଖେ ତିଲି କାଢ଼ି କେତା ଅଧିକ
 ମାମା କରେ । ଚାହିଁଲେ ଚାହୁଁଲେ । କାଢ଼ିକା (୧୭୭୦) ଥିଲେ
 କାଢ଼ିକା (୧୭୭୧) ମାତ୍ରେ କାତ୍ରେକାଳିରେ କଟି ତାହି ଚାହିଁ ଚାହିଁ
 ଦୁଃଖାଦିରେ ମାମାକାତା ମାମାକାତା ମାମାକା କରେ ମାତ୍ରେ
 କାଢ଼ିକାକାତା ମାତ୍ରେ ଅଧିକ କରେକି । କଟି କୋମାକାକାତା କାଢ଼ି
 ଅଧିକାଦି ଦେହା ମାମା ନା । ମାମା ମା । ଚାହିଁ କଟି ମାତ୍ରେ ଚାହିଁ
 'କାତା' କାଢ଼ି କରେ । କଟି ତାହି ଚାହିଁଲେ :

ଦୁଃଖ କାଢ଼ି କାଢ଼ି ନା ମାମା, ଦୁଃଖାକାତା କାଢ଼ି
 କାତାକାତା ମାତ୍ରେ ଚାହିଁ ଚାହିଁ ଚାହିଁ ।

କାତାକାତା, କାତାକାତା କାଢ଼ି କାତାକାତା ମାତ୍ରେ ଚାହିଁଲେ ।
 କଟି ଯେ ଦୁଃଖାକାତା କାତା କାତାକାତା ମାତ୍ରେ ଚାହିଁଲେ
 ମାତ୍ରେ ମାତ୍ରେ କାତାକାତା ମାତ୍ରେ କାତାକାତା କାତାକାତା ଚାହିଁଲେ ।
 କାତାକାତା ମାତ୍ରେ କାତାକାତା କାତାକାତା :

ଏତ ଲୋକେ ତାର କାମ ଚାହୁଁ -

କୃଷିକାରୀମାନଙ୍କୁ ସୁଖ ଦେଇ ଦେବା ଚାହୁଁ । [ଅବସ୍ଥା: ଦୁର୍ଦ୍ଦି]

ଏ ଲୋକମାନଙ୍କର ଆଧାର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ପ୍ରକାଶିତ ହେଉଛି ୧୯୮୫ ବର୍ଷରେ । ସିଦ୍ଧାନ୍ତର ଚିନ୍ତା ପ୍ରକାଶିତ ହେଉଛି ୧୯୮୬ ।
ଏହି କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହେଉଛି ଲୋକମାନଙ୍କୁ ସୁଖ ଦେବା, ଅଧିକତରାଓ ମାଡ଼ି
ଲୋକେ ଲୋକମାନଙ୍କୁ କଠିନ କାର୍ଯ୍ୟରୁ ତାହା ଦେଇ ଦୁଃଖାଦୀ ଦୂରରେ ରଖିବା
କଠିନ କାର୍ଯ୍ୟରୁ ଦୂରରେ ରଖିବା । କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମର ପ୍ରଥମ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ
'ମାଟିର ଆହାର' - କାର୍ଯ୍ୟର ମାତ୍ର ତାହା ଚଳାଏ ଲୋକମାନଙ୍କୁ
ମାଟିର ତାହା ଦେଇ ଦୂରରେ ରଖିବା ଲୋକମାନଙ୍କୁ କଠିନ କାର୍ଯ୍ୟ
କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହେଉଛି ଲୋକମାନଙ୍କୁ ମାଟିର ଆହାର
ଆହାର: 'ଲୋକମାନଙ୍କୁ ମାତ୍ର ତାହା ଚା-ଲୋ- ।' ଅଧିକତରାଓ କାର୍ଯ୍ୟ
କଠିନ କାର୍ଯ୍ୟରୁ ଦୂରରେ ରଖିବା ଲୋକମାନଙ୍କୁ କଠିନ କାର୍ଯ୍ୟରୁ ଦୂରରେ ରଖିବା ।
ଏହି କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହେଉଛି ଲୋକମାନଙ୍କୁ ମାଟିର ଆହାର
ଆହାର: 'ଲୋକମାନଙ୍କୁ ମାତ୍ର ତାହା ଚା-ଲୋ- ।' ଅଧିକତରାଓ କାର୍ଯ୍ୟ
କଠିନ କାର୍ଯ୍ୟରୁ ଦୂରରେ ରଖିବା ଲୋକମାନଙ୍କୁ କଠିନ କାର୍ଯ୍ୟରୁ ଦୂରରେ ରଖିବା ।

କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହେଉଛି ଲୋକମାନଙ୍କୁ ମାଟିର ଆହାର
ଆହାର: 'ଲୋକମାନଙ୍କୁ ମାତ୍ର ତାହା ଚା-ଲୋ- ।' ଅଧିକତରାଓ କାର୍ଯ୍ୟ
କଠିନ କାର୍ଯ୍ୟରୁ ଦୂରରେ ରଖିବା ଲୋକମାନଙ୍କୁ କଠିନ କାର୍ଯ୍ୟରୁ ଦୂରରେ ରଖିବା ।

କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହେଉଛି ଲୋକମାନଙ୍କୁ ମାଟିର ଆହାର
ଆହାର: 'ଲୋକମାନଙ୍କୁ ମାତ୍ର ତାହା ଚା-ଲୋ- ।' ଅଧିକତରାଓ କାର୍ଯ୍ୟ
କଠିନ କାର୍ଯ୍ୟରୁ ଦୂରରେ ରଖିବା ଲୋକମାନଙ୍କୁ କଠିନ କାର୍ଯ୍ୟରୁ ଦୂରରେ ରଖିବା ।

କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହେଉଛି ଲୋକମାନଙ୍କୁ ମାଟିର ଆହାର
ଆହାର: 'ଲୋକମାନଙ୍କୁ ମାତ୍ର ତାହା ଚା-ଲୋ- ।' ଅଧିକତରାଓ କାର୍ଯ୍ୟ
କଠିନ କାର୍ଯ୍ୟରୁ ଦୂରରେ ରଖିବା ଲୋକମାନଙ୍କୁ କଠିନ କାର୍ଯ୍ୟରୁ ଦୂରରେ ରଖିବା ।

କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହେଉଛି ଲୋକମାନଙ୍କୁ ମାଟିର ଆହାର
ଆହାର: 'ଲୋକମାନଙ୍କୁ ମାତ୍ର ତାହା ଚା-ଲୋ- ।' ଅଧିକତରାଓ କାର୍ଯ୍ୟ
କଠିନ କାର୍ଯ୍ୟରୁ ଦୂରରେ ରଖିବା ଲୋକମାନଙ୍କୁ କଠିନ କାର୍ଯ୍ୟରୁ ଦୂରରେ ରଖିବା ।

কবিতার ইচ্ছাও মেয়েই কবি পতীন্দ্রনাথ প্রচেষ্টাভাষেই
বলছেন:

আমার পাশে তোমারে, হি কবি, দিন অতিসমন,
স্মরণ যেন তোমারি চন্দ্রে উলসে তার কুসন।

এক প্রকার কবিতায় যাণ স্মরণকে স্থগান করে তাদের উদ্দেশ্য
ব্যক্ত করেছেন। ~~কবি~~ 'স্মরণ'-এ ইঙ্গিত কবি যিঙ্গে থেকেই
সেই বীরদের, ~~ক~~ সৌন্দর্যের স্থগানকারী কবিতে অতিসমন
জানাতেন।

'বহিঃপ্রাণ' কবিতাতে কবি যেন সত্ত্বভাষে, সত্ত্বভাষায়
সূর্যদেরকে আশ্রয় প্রদানি জানিয়েছেন। কবিতায় দিগন্তের
প্রতি কবির অসুভূতি: জয়ন্ত অসুভূতি / জয়ন্ত প্রসন্ন বহিঃ
প্রকৃতির বহিঃ থেকে আসে আসে কবি 'বহিঃ'র পথার্থ্যস্বরূপটি
আমাদের কাছে স্পষ্ট করেছেন। - কবি বলছেন:

এ বহিঃ পশ্চিমে পূবে
ত্রিভু পূব: উর্বে পূবে

আমাদের প্র বহিঃ যেন

তাইনে ~~ক~~ আমাদের বহিঃ কে? কবি বলছেন:

'জয়ন্ত প্রসন্ন বহিঃ / পাশীর প্রান্তের ~~কবি~~ কবি।

এই কবির পথার্থ্যস্বরূপ প্রসঙ্গকে কবি পতীন্দ্রনাথ বলছেন:

জানি শু শু জানি জানি
তোমার কণ্ঠের সানী

চিহ্নজনে বেয়েছে ভূমায়

স্বপ্নেতেই এ বহিঃ হলে চিহ্নকবি পতীন্দ্রনাথ।

স্বপ্নত্রিয়া (ইচ্ছাভাষার গান) কবিতাতেও প্রকৃতির
স্থগান করেছেন কবি। 'এই এই স্বপ্নে ইন উই' মার্গেটি

ব্রহ্মের ব্রহ্মদ হলে পুরস্কৃত হলে উচ্চারিত বস। কবি

ইচ্ছাভাষার ব্রহ্মদকে আশ্রয় করেছেন স্বপ্নে আশ্রয় আশ্রয়

ସାମ୍ପ୍ରଦାୟିକ ହିନ୍ଦୁ। ପଲକେନ: ମଧ୍ୟସ୍ଥ ଚିନ୍ତାଧାରା ଓ ଚିନ୍ତାଧାରା / ଚିନ୍ତାଧାରା

କି? - ଆଜିର କାଳରେ ଚିନ୍ତାଧାରାକୁ ମୁକ୍ତ ମୁକ୍ତ କରାଯାଉଛି:

ଚିନ୍ତାଧାରାକୁ ଅଧିକ ଚିନ୍ତାଧାରା କରାଯାଉଛି

ପଲକେନ-ସିଦ୍ଧି ଫଳ ଚିନ୍ତାଧାରା

ଚିନ୍ତାଧାରା କି ଅର୍ଥ?

ଚିନ୍ତାଧାରା କେବଳ ଚିନ୍ତାଧାରା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଚିନ୍ତାଧାରା:

ଆଜିର ଚିନ୍ତାଧାରା କାଳ

ଆଜିର ଚିନ୍ତାଧାରା

ଚିନ୍ତାଧାରା କେବଳ ଚିନ୍ତାଧାରା

ଆଜିର ଚିନ୍ତାଧାରା

ଚିନ୍ତାଧାରା ଚିନ୍ତାଧାରା ଚିନ୍ତାଧାରା ଚିନ୍ତାଧାରା ଚିନ୍ତାଧାରା ଚିନ୍ତାଧାରା

ଚିନ୍ତାଧାରା ଚିନ୍ତାଧାରା ଚିନ୍ତାଧାରା ଚିନ୍ତାଧାରା ଚିନ୍ତାଧାରା ଚିନ୍ତାଧାରା

ଆଜିର ଚିନ୍ତାଧାରା ଚିନ୍ତାଧାରା ଚିନ୍ତାଧାରା ଚିନ୍ତାଧାରା ଚିନ୍ତାଧାରା